

محمدرضا معمار، حاج اکبر کرمانی و حاج عباس آفرنده می‌زیستند، ولی وی از همه آنان برتر بود. مقرنس‌کاری‌های گچی سر درب ساعت، ساختمان نقاره‌خانه، سر درب صحن نو (صحن آزادی) و صحن کهنه (صحن انقلاب)، معرق‌کاری با خشت‌های هفت رنگ ایوان طلای صحن کهنه و معرق‌کاری ایوان شاه عباسی که زمانی عمودیش آن را تعمیر کرده بود و مقرنس‌کاری طاق حاتم‌خانی و طرح‌های گنبد‌الله‌وردی خان، ساختمان موزه، بغل سر درب واقع در پشت مسجد گوهرشاد از دیگر آثار اوست (مصاحبه با شکرالله خوش دست).

خوش‌دست در سال ۱۳۵۰ ش. همراه با حاج محمد حسن بیوکی (رضوان)، اقدام به معقل‌کاری و معرق‌کاری آرامگاه شیخ روزبهان در شیراز نمود. در سال ۱۳۶۲ ش. نقشه چینی خانه بقعه شیخ صفی‌الدین اردبیلی در اردبیل را انجام داد (مرکز اسناد، ش ۹۳۲۰۶، ۹۳۲۰۸، ۹۳۲۰۹). همچنین وی در سازمان حفاظت آثار باستانی تبریز کار کرد و یک بار نیز از طرف آستان قدس رضوی برای تعمیر آثار باستانی به اصفهان رفت. وی در کنار فعالیت در آستان قدس، با سازمان ملی حفاظت آثار باستانی خراسان (سازمان میراث فرهنگی خراسان) نیز همکاری داشت.

خوش‌دست شاگردان زیادی داشت که از میان آنها تنها سه تن به نام‌های محمد یوسفی، حسن اصغر و غربت معروف، به استادی رسیدند و توانستند به مقام معمار سنتی آستان قدس رضوی نایل گردند (مصاحبه با شکرالله خوش دست).

خوش‌دست در مراسم اعیاد بزرگ که در حرم رضوی بر پا می‌گردید و همچنین مراسم غبارروبی ضریح مطهر حضوری فعال داشت. در سال ۱۳۴۶ ش. به خاطر زحماتش، یک عدد گوی کاشی فیروزه‌ای رنگ بیضی شکل از خزانه حضرت دریافت کرد (مرکز اسناد، ش ۹۳۲۰۹، ۱۳۱۴۴۱).

شکرالله خوش‌دست، علی‌رغم میل باطنی خویش در سال ۱۳۵۳ ش. بازنشسته گردید. یدالله خوش‌دست از معماران سنتی آستان قدس رضوی از فرزندان اوست.

شکرالله خوش‌دست، سرانجام در سال ۱۳۶۴ ش. فوت کرد و پیکرش در حرم مطهر رضوی به خاک سپرده شد (مصاحبه با محمد حسن بنای رضوی).

منابع:

مرکز اسناد آستان قدس رضوی، شماره ۹۳۲۰۶، ۹۳۲۰۸، ۹۳۲۰۹، ۱۳۱۴۴۱؛ مصاحبه با شکرالله خوش دست، بخش تاریخ شفاهی مرکز اسناد آستان قدس رضوی، پرونده ۱۶، کاست ۲۷۶۲، ۱۳۶۴/۲/۱، ص ۲۹؛ مصاحبه با محمد حسن بنای رضوی از منسوبین شکرالله خوش دست.

حاج شکرالله خوش دست

معمار سنتی آستان قدس رضوی

(۱۳۶۴-۱۲۹۶ ش)

رسول سعیدی زاده*

حاج شکرالله خوش‌دست از معماران سنتی برجسته آستان قدس رضوی، در سال ۱۲۹۶ ش. در شهر کاشان به دنیا آمد و در سن هفت یا هشت سالگی همراه با خانواده‌اش از کاشان به مشهد مهاجرت کرد و در محله قبر میر، واقع در نزدیکی گنبد خشتی فعلی

سکونت گزید. پدر و عمویش از معماران و بنایان ظریف کار بودند.

شکرالله خوش‌دست هم زمان با ورود به مشهد، وارد دنیای معماری سنتی شد. مشوق اصلی او عمویش، استاد حبیب‌الله بنای رضوی، از معماران سنتی معروف آستان قدس رضوی بود. عمویش ۶۰ سال به شغل معماری در آستان قدس مشغول بود و در زمان فعالیتش تمام اختیارات معماری آستان مقدسه در دستش قرار داشت.

خوش‌دست، با تشویق عمویش از بچگی شروع به طراحی کرد. وی تنها شاگرد استاد حبیب‌الله بنای رضوی بود که در رشته هنری خود خلایقیت زیادی داشت. از اساتید دیگر او می‌توان به سید علی اصفهانی، از معماران قدیمی اشاره نمود.

خوش‌دست در دوره رضا شاه وارد تشکیلات آستان قدس شد، اما چون در این دوره هزینه‌ای برای کار پرداخت نمی‌شد، فعالیت معماری زیادی نیز صورت نمی‌گرفت. در دوره محمدرضا پهلوی، با استخدام عده‌ای از بنایان سنتی، هر روز کارهای معماری حرم مطهر رضوی توسعه پیدا می‌کرد. او نیز همانند سایر بنایان سنتی، در دوره پهلوی دوم هیچ وقت پیکار نبود.

وی در آستان قدس کارهای زیادی از طراحی تا ساخت انجام می‌داد. اگر چه در عصر او، معماران سنتی مانند حاج

* پژوهشگر ارشد گروه تراجم و انساج
ra.saeedizadeh@gmail.com